

# Róźiewicz, Jerzy

---

"Archiwy akadiemij nauk  
socialistycznych stran. Ukazatel  
litieratury", Wypusk 3; "1973-1975",  
Wypusk 4: "1976-1978", Jurij  
Abramowicz Winogradow, Leningrad  
1981, 1985 : [recenzja]

---

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 31/3-4, 883-884

---

1986

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

*Archiwy akademii nauk socjalistycznych stran. Ukazatel litieratury* [tytuł i tekst również w języku niemieckim]. Podgotował k pieczati Julrij] A[bramowicz] Winogradow. Izdatielstwo „Nauka”. Wypusk 3: 1973—1975. Leningrad 1981, 240 ss.; Wypusk 4: 1976—1978. Leningrad 1985, 155 ss., nlb. 1.

Przed dziesięcioma laty na łamach „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki” (1977 nr 2 s. 289—390) zrecenzowałem dwa pierwsze zeszyty bibliografii rejestrujące publikacje związane z działalnością archiwów akademii nauk krajów socjalistycznych. Zeszyty te obejmowały okres 1917—1972. Obecnie przedstawiam dwa następne, w których zarejestrowano publikacje m.in. przewodniki po zespołach archiwalnych, prace powstałe na podstawie źródeł przechowywanych w archiwach akademickich, edycje dokumentów archiwalnych, publikacje z zakresu historii nauki i dziejów międzynarodowych kontaktów naukowych) z okresu 1973—1978. Układ bibliografii, zasady opisu bibliograficznego, konstrukcja prezentacji materiałów w zeszytach 3 i 4 zostały konsekwentnie przejęte z dwóch pierwszych zeszytów; nie będę więc tych spraw omawiał, gdyż nie chcę powtarzać tego, co pisałem o tym wydawnictwie przed dziesięcioma laty.

Zeszyty 3 i 4 zawierają 909 pozycji bibliograficznych (536 + 373), w tym na część radziecką przypada aż 440 pozycji, na polską zaś 228. Pozostałe dotyczą działalności archiwów akademii nauk Bułgarii, Czechosłowacji, NRD i Węgier. Z tych zarejestrowanych pozycji więcej niż połowa ściśle dotyczy historii nauki i jej organizacji. Przede wszystkim zamieszczono wiele prac poświęconych dziejom akademii nauk, a wydanych głównie z okazji ich jubileuszów. W okresie bowiem, który obejmuje biografia, przypadły m.in. tak znamienite rocznice, jak 250-lecie Akademii Nauk ZSRR i 150-lecie Węgierskiej Akademii Nauk. Ponadto, podobnie jak i w poprzednich zeszytach, znajdujemy liczne pozycje dotyczące poszczególnych uczonych.

Bibliografię uzupełniają doskonale opracowane indeksy: systematyczny, nazwisk i nazw geograficznych. Całość opracowania może służyć jak wzór do naśladowania przy sporządzaniu tego typu publikacji. Można mieć jedynie pewne wątpliwości, iż nie zastosowano w niektórych częściach w większym stopniu selekcji materiałów, włączając prace o niewielkim znaczeniu naukowym lub takie, w których jedynie maleńkie wzmianki dotyczą problematyki mieszczącej się w przyjętym przez bibliografię zakresie. Wiele takich pozycji znajduje się w części polskiej.

W recenzji z dwóch pierwszych zeszytów pisałem, iż bibliografia archiwów akademii nauk krajów socjalistycznych ma duże znaczenie nie tylko dla archiwistów, ale również, a może przede wszystkim, dla historyków nauki. Powinna ona być szczególnie studiowana przez tych, którzy wybierają się na studia badawczo-archiwalne do krajów socjalistycznych. Pisałem wówczas także o słuszości podjęcia decyzji jej wydawania. Ta ocena w całej rozciągłości odnosi się również do zeszytów 3 i 4. Tym bardziej stała się dla mnie zaskakująca i niezupełnie zrozumiała informacja o odstąpieniu od dalszego wydawania bibliografii. Zeszyt 4 ma być zarazem zeszytem ostatnim tego wzorowo redagowanego wydawnictwa. Lukę po nim mają wypełniać biuletyny tzw. bibliografii ekspresowej, sporządzanej już od kilku lat. Biuletyny wspomniane — to tylko luźne stronicie skromnie powielane przez Archiwum Akademii Nauk ZSRR i rozsyłane przez nie do archiwów akademickich europejskich krajów socjalistycznych (z wyjątkiem Rumunii, która w tej międzynarodowej akcji bibliograficznej nie uczestniczy). Służą one właściwie tylko do użytku wewnętrznego wymienionych placówek, a więc choćby z tego powodu w żadnym wypadku nie mogą zastąpić dotychczas wydawanych zeszytów.

Nie wiem doprawdy, jaka jest przyczyna zaniechania tego pożytecznego wydawnictwa. Czyżby tylko długi cykl jego opracowania i wydawania (ponad pięć lat —

rzeczywiście to okres zbyt długi!) wpłynął na to, iż podjęto radykalną decyzję o przerwaniu przedsięwzięcia, które przed laty uznawano bez zastrzeżeń za potrzebne? Może na najbliższej naradzie przedstawiciele archiwów akademii krajów socjalistycznych (VIII z kolei taka narada ma się odbyć w ZSRR w 1987 r.) należałoby przedyskutować sprawę i — być może — uchylić tę decyzję, mocą której przerwano dalsze wydawanie bibliografii.

Jerzy Różewicz  
(Warszawa)

Andrzej Bolewski, Henryk Pierzchała: *Martyrologia profesorów Akademii Górniczej w hitlerowskich więzieniach i obozach koncentracyjnych*. Wyd. Akademii Górniczo-Hutniczej. Kraków 1985, 166 ss. ilustr., bibliogr. na końcu i w notatkach, streszczenia; niem., ang., ros. [Przedmowa J. M. Rektora AGH prof. dra inż. Antoniego S. Kleczkowskiego. Słowo prezesa Koła ZBoWiD przy AGH prof. dra inż. Wacława Leśkiewicza].

Literatura dotycząca martyrologii pracowników Akademii Górniczej w Krakowie i Uniwersytetu Jagiellońskiego (zestawienie to wynika z ich wspólnego losu w wyniku *Sonderaktion Krakau*) jest bardzo obszerna. W recenzowanej książce podano ledwie wybór publikacji, które nie odnotowują nawet wszystkich wspomnień (m.in. ograniczone do minimum zestawienie artykułów Bolewskiego). Brakuje także szczegółowej dokumentacji, dotyczącej informacji czerpanych drogą wywiadów oraz krytycznych analiz obszernej literatury poświęconej faszyzmowi i hitlerowskiej polityce ludobójstwa.

Ograniczenie dokumentacji w książce Bolewskiego i Pierzchały jest wynikiem świadomego zabiegu autorskiego. Starali się oni przedstawić możliwie czytelne kompendium wiedzy o pobytach w obozach koncentracyjnych profesorów krakowskich i jako formę swego wykładu obrali opowieść, w której wspomnienia przeplatają się z relacjami czerpanymi z historycznych monografii naukowych. Wykorzystali przy tym znaczne zasoby archiwów krajowych i zagranicznych, a także zbiory prywatne rodzin nieżyjących już na ogół więźniów obozów koncentracyjnych w Sachsenhausen, Dachau i Mathausen.

Taki układ zdecydował, że książka jest bardzo łatwa w odbiorze, a jednocześnie zawiera maksimum wiadomości o zbrodniach hitlerowskich oraz o codzienności życia więźniów w różnych obozach koncentracyjnych. Szczególną uwagę zwrócono na podstawę współwięźniów (wielka sympatia profesorów i asystentów z Krakowa do Polaków z Westfalii) oraz na sadyzm esesmańskiej służby obozowej (m.in. opis zamordowania rektora AG prof. W. Taklińskiego). Jeden z autorów (A. Bolewski) wielokrotnie wspomina także o wspólnych śpiewach jako ważnym czynnikiem w konsolidacji poszczególnych grup więźniów. Ogranicza natomiast do minimum informacje o życiu naukowym grupy krakowskiej, choć autorzy różnych wspomnień podali wykaz tytułów pogadanek naukowych, zakres nauczania języków obcych czy przygodnych dyskusji specjalistycznych.

Zasadnicza treść opowieści została ujęta w rozdziałach mających charakter refleksji filozoficznej: *Złowrogie chmury* (terror hitlerowski i jego przejawy w Niemczech oraz w krajach okupowanych); *Czy dobro zwycięża?* (od aresztowania profesorów — krakowskich — przez więzienia i obozy — do ich powrotu: w tym akcja międzynarodowa na rzecz uwolnienia polskich uczonych); *Refleksje*. Na tym właściwie urywa się ciągłość relacji. Kolejne rozdziały dotyczą bowiem oswobodzenia obozów w Sachsenhausen i Dachau w 1945 r.; Akademii Górniczej w konspiracji (tu powołanie się na obszerne opracowanie pióra A. Bolewskiego, zamieszczone w „Kwartalniku Historii Nauki i Techniki”); Akademii Górniczej i Akademii